Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 43, Aralık 2019, s. 190-199

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.39416>

Dr.Öğr. Üyesi Berkan KARAGÖZ

Bozok Üniversitesi Maliye Bölümü, berkankaragoz@hotmail.com

TIEBOUT HİPOTEZİ AÇISINDAN İÇ GÖÇTE MALİ DÜŞÜNCELERİN ETKİSİ: TEORİK BİR ÇERÇEVE¹

Özet

Tiebout hipotezi, yerel yönetimler ekonomisi literatürü içerisinde oldukça önem arz eden bir hipotez olup, belirli varsayımlar altında bireylerin kamusal mallara ve vergilere yönelik tercihlerini en iyi şekilde yansıtan yerel kamusal mal üretici birime taşınarak göstereceğini ileri sürmektedir. Çalışma Tiebout hipotezi hakkında teorik bir çerçeve sunmakta, Tiebout hipotezi bağlamında iç göçte mali düşüncelerin varlığını kanıtlama konusunda Oates'in 1969 yılında yapmış olduğu ilk ampirik analiz üzerinde durmaktadır. Çalışma, Oates'in 1969 yılında yapmış olduğu ilk çalışma sonrası literatürde vergi ve kamusal mal düzeyinin emlak değerleri üzerinde etkisinin olduğu yönünde yeni kanıtlara yer vererek konunun yerel yönetimler maliyesi açısından önemini koruduğunu göstermektedir. Oates'i takip eden pek çok çalışma iç göçte mali düşüncelerin etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Dahası, Tiebout hipotezi açısından Türkiye özelinde yapılan ampirik çalışmalara da değinilerek; Tiebout hipotezi ve iç göçlerde mali düşüncelerin etkisi bakımından üniter devletler için de bir çıkarımda bulunulabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye özelinde yapılan sayılı çalışma üniter devletlerde bile iç göçte mali düşüncelerin etkili olduğu sonucunda hemfikirdirler.

Anahtar Kelimeler: Tiebout hipotezi, İç göçler, Mali düşünceler, Yerel yönetimler maliyesi.

¹ Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye (Kamu Ekonomisi) Anabilim Dalı'nda 04.12.2014 tarihinde savunulan ve jüri tarafından onaylanan "Mali Yerelleşme ve Yatay Eşitsizlik Sorunu: Türkiye Örneği" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

THE FISCAL THOUGHTS' IMPACT ON INTERNAL MIGRATION IN TERMS OF TIEBOUT HYPOTHESIS: A THEORETICAL FRAMEWORK

Abstract

The Tiebout hypothesis is an important hypothesis in the local government economics literature and suggests that, under certain assumptions, the individuals would move to the local public goods producer unit, which best reflects the preferences of individuals for the public goods and taxes. The study provides a theoretical framework for the Tiebout hypothesis, and focuses on the first empirical analysis of Oates in 1969 to prove the existence of fiscal thoughts in internal migration in the context of the Tiebout hypothesis. The study shows that in the literature after first study of Oates in 1969, the issue remains important for the local government economics by providing new evidence that the level of tax and public property has an impact on real estate values. Many studies following Oates conclude that fiscal thoughts have had an impact on internal migration. Moreover, in terms of Tiebout hypothesis, the empirical studies also are mentioned conducted in private of Turkey. So it is concluded that the Tiebout hypothesis and the effect of fiscal thoughts on internal migration can also be inferred for the unitary states. A few special studies conducted in Turkey, even in the unitary states agree on the results of fiscal thoughts to be effective in internal migration.

Keywords: Tiebout hypothesis, Internal migration, Fiscal thoughts, Local government economics.

GİRİŞ

Tiebout hipotezi, yerel yönetimler ekonomisi literatürü içerisinde oldukça önemlilik arz eden bir hipotez olup, belirli varsayımlar altında bireylerin kamusal mallara ve vergilere yönelik tercihlerini en iyi şekilde yansıtan yerel kamusal mal üretici birime taşınarak göstereceğini ileri sürmektedir. Çalışma Tiebout hipotezi hakkında teorik bir çerçeve sunmakta, Tiebout hipotezi bağlamında iç göçte mali düşüncelerin varlığını kanıtlama konusunda Oates'in 1969 yılında yapmış olduğu ampirik analiz üzerinde durmaktadır. Çalışma, Oates'in 1969 yılında yapmış olduğu ilk çalışma sonrası literatürde vergi ve kamusal mal düzeyinin emlak değerleri üzerinde etkisinin olduğu yönünde yeni kanıtlara yer vererek konunun yerel yönetimler maliyesi açısından önemini koruduğunu göstermektedir. Dahası, Tiebout hipotezi açısından Türkiye özelinde yapılan ampirik çalışmalara da değinilerek; Tiebout hipotezi ve iç göçlerde mali düşüncelerin etkisi bakımından üniter devletler için de bir çıkarımda bulunulabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Tiebout Hipotezi

Tiebout'un 1956 yılında yerel kamusal mallar ile ilgili yaptığı çalışma yerel yönetimler ekonomisinin analizi açısından önemli bir yere sahiptir. 1956 yılında *Journal of Political Economy*'de yayınlanan "A Pure Theory of Local Expenditure" adlı makaleyle yerel kamusal harcamaların teorik altyapısını ortaya koymuştur. Tiebout modeli, pozitif bir teodir (Blankart ve Borck, 2004: 444). Tiebout söz konusu çalışmada, belirli varsayımlar altında tüketici-seçmen olarak nitelendirilen bireylerin kamusal mallara ve vergilere yönelik tercihlerini en iyi şekilde karşılayan idari birimlere taşınacağını iddia etmiştir. Kamusal mal tüketiminden elde edilen

faıdanın karşılığı olarak yerel emlak vergisi, söz konusu mekanizmada kullanılabilir (Oates, 2006: 28). Yerel birimler, yerel kamusal mal/vergi paketleri üretecek, tüketici-seçmen kendisine uygun olan yerel kamusal mal/vergi paketini üreten yerel birime taşınarak, kamu ekonomisinde özel piyasalardaki alışveriş mekanizmasına benzer bir mekanizmayı oluşturabilecektir. Özel piyasada özel malı alarak tercihini gösteren kişi, kamu ekonomisinde kamusal malın üretildiği yere giderek tercihi gösterecektir. Literatür’de “ayaklarıyla oylama” adıyla nitelendirilen Tiebout hipotezi sayesinde bireyler, yerel kamusal mallara yönelik tercihlerini etkili bir biçimde ortaya koyabilirler. Tiebout teorisi, yerel sunumla kamusal malların talebinin belirsizliği sorununu bertaraf edebilmektedir. Tiebout, Samuelson tarafından ileri sürülen kamusal mal tüketiminde bireylerin kendi tercihlerini ortaya koymayacağı yönündeki sonuca bir çözüm olarak söz konusu hipotezi geliştirmiştir (Oates, 2006: 22). Söz konusu teori, merkezi kamusal mal ve hizmeti üretiminden ziyade yerel kamusal mal ve hizmet üretimini destekleyici argümanı oluşturmaktadır (Cullis ve Jones, 1998: 303). Tiebout etkisi, mali yerelleşmeden kaynaklanan refah kazancını daha da arttırır (Cullis ve Jones, 1998: 297; Oates, 1999: 1124). Tiebout mekanizması sonucu Pareto-etkin kaynak tahsisi ve çıktısı oluşur (Oates, 2006).

Tiebout Hipotezinin Varsayımları

Tiebout hipotezinde seçmen-tüketici davranışları temel alınmaktadır. Zira mali federalizm tezinin temelinde seçmenler ile yöneticiler arasındaki ilgi alanı yakınlştırılmaktadır. Tiebout hipotezinin varsayımları şunlardır (Tiebout, 1956: 419):

- i) Bireyler tam olarak mobildirler ve tercihlerini en iyi şekilde karşılayan idareye yerleşirler.
- ii) Bireyler idarelerin gelir ve harcama politikaları arasındaki farklar konusunda tam bilgiye sahiptirler ve bu farklara göre hareket ederler.
- iii) Bireylerin tercih edebilecekleri çok sayıda idari birim vardır.
- iv) İstihdam olanaklarından dolayı ortaya çıkan kısıtlar dikkate alınmamaktadır.
- v) Sunulan kamusal mal ve hizmetler, idareler arasında dışsallıklara ve ölçek ekonomilerine neden olmaz.
- vi) Sunulan her kamusal mal ve hizmet için optimal idare büyüklüğü vardır. Söz konusu optimum, her bir idare için hizmetlerin en düşük ortalama maliyetle üretildiği birey sayısına göre tanımlanır.
- vii) Optimum büyüklüğün altındaki idareler, daha düşük ortalama maliyete ulaşmak için, yeni bireyleri kendi sınırlarına çekmeye çalışırlar.
- viii) Bireyler, gelirlerini sadece kar payından veya lokasyondan bağımsız elde etmektedir.
- ix) Kamusal mallar götürü vergilerle finanse edilmektedir.
- x) Arazi veya konut bulunmamaktadır.

Tiebout hipotezine göre, idarelerin sayısı ve söz konusu idarelerin ürettikleri kamusal mallar arasındaki farklar ne kadar fazla ise, tüketici tercih durumunu o kadar iyi yansıtacaktır (Tiebout, 1956: 418).

Tiebout Hipotezinin Sonuçları

Tiebout hipotezine göre, çok sayıda birbiriyle yarışan yerel birimler, tüketici-seçmen refahını maksimize edecektir. Çok sayıda birbiriyle yarışan yerel birimler, homojen yerel topluluklar ortaya çıkaracaktır (Bailey, 1999: 64). Söz konusu eğilimi, yerel hizmetlerin etkin bir şekilde üretilmesi için piyasa benzeri zorlamalar oluşturmaktadır. Tiebout hipotezi, kamu ekonomisinde idareler arasında rekabet yaşanması üzerine kurgulanmaktadır. Brennan ve Buchanan'a (1980) göre, bireylerin yerel birimler arası göçü, siyasi iktidarın aşırı mali istismara yönelmesini engelleyen bir sınırlama oluşturur. Tiebout mekanizması yerel birimlerin birbirlerinden farklı vergileme yöntemlerine başvurmasını ve bireylerin daha fazla zorlanmasını önler (Savaş, 1997: 160).

Tiebout modeli mevcut kaynaklar dahilinde taşınma yoluyla tüketici-seçmen refahının maksimizasyonunu sağlayan bir hipotezdir. Diğer yandan, Oates'in desantralizasyon teoremine göre daha kapsamlı bir hipotezdir. Tiebout hipotezi, kaynak etkinliğinin artırılmasına yönelik göç ve yerleşim hareketlerini destekleyen politikaların ve seçmen-tüketicilerin yerel kamusal mal üretim düzeyi hakkında daha fazla bilgilendirilmesini sağlayan politikaların geliştirilmesine yardımcı olur. Tiebout hipotezi test edilmeye çalışılan birçok sonuç ortaya koymaktadır ve bazılarını test etmek oldukça zordur (Bailey, 1999: 64). Altı sonuçtan (veya ikincil hipotezden) birinin yanlışlanması, Tiebout hipotezinin çürütülmüş olduğu anlamına gelmez veya altı sonuçtan herhangi birinin doğruluğunun onaylanması ayakla oylamanın varlığını ispat etmez, sadece destekleyici bir bulgu sunar (Bailey, 1999: 67):

1. Çok sayıda yarışan yerel birim tüketici-seçmen refahını daha fazla artırır.
2. Aynı metropol alan içindeki çok sayıda yerel birim, yüksek düzeyde yarış çıkmasına neden olur.
3. Çok sayıda yarışan yerel birim, daha homojen topluluklar oluşmasına neden olur.
4. Yerel vergiler ve harcamalar yerleşim hareketliliklerini etkiler.
5. Göç motifi, yerel birimlerin farklı vergi-kamu hizmeti paketlerine sahip olmasıyla açıklanır.
6. Vergi ve kamu hizmetinin düzeyi emlak değerleri üzerine yansıtılır.

Tiebout hipotezi sadece seçenekler arasında tercih yapabilmeyi sağlayabilen bir hipotezdir. Ancak diğer yandan, göç yoluyla tercih yapılmasını engelleyen kısıtlar ve politikalar ortaya çıkabilir. Vergi mükellefi-seçmenin tercih açıklamasında da bulunabilmesi için desantralizasyon teoremiyle desteklenmesi ve hipotezin eksik tarafının tölere edilmesi gerekmektedir (Bailey, 1999: 68). Mali yerelleşme reformları tercih açıklamasını destekleyici yönde olmalıdır.

Tiebout Hipotezine Yönelik Yapılan Eleştiriler

Tiebout hipotezinin kamu ekonomisi açısından teorik önemi olsa da söz konusu mekanizmanın pratikte ortaya çıkıp çıkmayacağı ekonomistler arasında tartışılmaktadır. Ekonomistlerin öncelikle dikkat çektiği husus, varsayımların fazlalığı olmaktadır. Sadece söz konusu varsayımlar içinde Tiebout mekanizmasının kusursuz çalışabileceği ileri sürülmektedir. Diğer yandan, ekonomistler bireylerin belirli bir yerde ikamet etme kararlarında, mali

düşüncelerin rol oynayıp oynamadığı konusunda kanıt aranması gerektiği üzerinde durmaktadırlar (Cullis ve Jones, 1998: 298).

Tiebout mekanizması mali düşüncelerin yerel ikametgahı belirlenmesi konusunda etkin olduğunu iddia etmektedir. Diğer yandan iş olanakları, arkadaşlık ve aile bağları gibi nedenler de yerel ikametgahın belirlenmesinde kuşkusuz etkilidir. Ancak Tiebout hipotezi, belirli varsayımlar altında sadece mali düşüncelerin ayakla oylamaya neden olacağı üzerinde durmaktadır. Tiebout hipotezinin bir diğer önemli noktası ise, taşınma maliyetleri, barınma maliyetleri ve alternatif iş bulamama maliyeti gibi maliyetlerin olmaması durumunda bireylerin mali düşüncelerle hareket edeceği konusundaki iddiasıdır.

Tiebout hipotezinin eleştirildiği önemli bir nokta, yeni bir yerel birime göçen bireyin meydana getireceği kalabalıklaşma maliyeti nedeniyle orada ikamet eden bireylerin faydasını olumsuz etkileyebileceğine dairdir. Sadece ayakla oylama yapanlar için getirilen maliyetsiz mobilite varsayımı, yeterli olmamaktadır (Cullis ve Jones, 1998: 298). Söz konusu eleştiri karşısında Kulüp Teorisi temelinde argüman Boadway (1979) tarafından geliştirilmiştir. Tiebout hipotezine getirilen bir diğer eleştiri, düşük gelirli hanehalklarının yoksulluk, diskriminasyon, yetersizlik gibi nedenlerle göç edemeyeceğine veya bu sebeplerin göçü sınırlandıracağına dairdir (Ladd, 2005: 145).

Tiebout hipotezinin bir diğer eksik yanı, yerel kamusal üretim arzının belirlenmesine yerel bütçenin belirlenme süreci konusunda açıklama yapmamasıdır (Oates, 2006: 29). Tiebout mekanizmasının çalışması için yerel kamusal üretim arzının kısa dönemde elastik olması gerekir. Yerel kamu çıktısının belirlenmesinde yerel topluluk sakinlerinin herhangi bir rolü yoktur. Diğer bir deyişle, yerel topluluk sakinleri kamusal üretimin niteliği ile niceliği açısından tercihlerini açıklayabilme kabiliyetine sahip değillerdir. Tiebout, yerel birimi kâr elde etmek isteyen bir firma (ya da girişimci) gibi görür ve politik süreci es geçer. Kâr elde etmek isteyen bir firma gibi yerel birim, etkin sonucu ortaya çıkaracaktır. Kamu ekonomisinde, yerel topluluk sakinlerinin konutlarının emlak değerini maksimize eden yerel çıktı düzeyi yerel birimlerce arz edilebilecektir (Oates, 2006: 29). Diğer yandan kolektif tercihleri, Tiebout hipotezine monte eden modeller vardır. Özellikle medyan seçmen teorisine dayanan bu modellemelere göre medyan seçmenin kararı arzı belirleyecektir. Rant kollama faaliyetleri yerel birimler arası yarış sayesinde minimize edildiğinden, arzda çarpıklık meydana gelmeyecektir. Ancak yerel birimlerin inelastik arzı, rant kollama faaliyetlerinin az da olsa devamını sağlar. Medyan seçmen teorisine dayalı yapılan modellere göre, sonuç seçmenlerin bilgisine, kiracıların ev sahiplerine karşı davranışlarına, kolektif karar alma kuralının kusursuzluğuna ve kamusal üretimin teknolojisine duyarlıdır ve farklı arz seçeneklerinin emlak fiyatlarının kapitalizasyonu üzerinde farklı olası sonuçları vardır (Oates, 2006: 32). Medyan seçmen, emlak değerlerinin maksimum kapitalizasyonuna neden olan arzı tercih edecektir. Ancak bilgi eksikliği nedeniyle verdiği arz kararının, emlak değerlerinin kapitalizasyonu olumlu veya olumsuz etkilediğini fark etmeyebilir.

İç Göçte Mali Düşüncelerin Etkisinin Kanıtlanması

Kapitalizasyon üzerine yapılan araştırmalara göre, mali farklılıklar barınma taleplerini etkiler ve ev fiyatları üzerinde kapitalizasyona neden olur. Söz konusu kapitalizasyon iç göçte mali düşüncelerin varlığının en belirgin göstergesidir.

Oates'in 1969 Yılında Yapmış Olduğu Çalışması

Oates 1969 yılında yaptığı bir araştırmada Tiebout hipotezini destekleyici bulgular elde etmiştir (Oates, 2006: 25). Oates'e (1969) göre, mali şartlar bireylerin bir yerel birimde yaşayıp yaşamama isteğini belirlemede rol sahibidir. Bireyler yüksek kalitede hizmet veren yerel birimlerde yaşamaya, buralarda daha yüksek ödeme yapmaya rağmen isteklidirler. 53 kuzey New Jersey belediyesinde yaşayanlar için yaptığı analizde konutların medyan emlak değerinin belirleyicilerini, konut özellikleri, uzaklık, medyan aile geliri, öğrenci başına düşen kamusal eğitim harcamaları, düşük gelirli ailelerin oranı ve efektif emlak vergisi oranı olarak tespit etmiş ve regresyon analizi yapmıştır. Emlak miktarı sabit iken bireyler bir yerel birime daha fazla kamu hizmeti almak için taşınmaktalar ve bu durum emlak fiyatlarının artmasına neden olmaktadır. Emlak fiyatlarının emlak vergisi oranlarıyla negatif korelasyona sahip olduğunu bulan Oates (1969), öğrenci başına düşen eğitim harcaması ile emlak fiyatları arasında ise pozitif ilişki tespit etmiştir. Öğrenci başına düşen ek harcama bir yere nüfus akışını etkilemektedir. Oates, kapitalizasyon ve fiili yerel vergi/harcama arasındaki ilişkisini, Tiebout hipotezinin güçlü açıklayıcısı olduğu yönünde okumuştur. Hizmetin ve verginin düzeyi, emlak değeri üzerine yansır. Yüksek düzeyde kamusal hizmet ve/veya düşük vergileme göç çekimi nedeniyle emlak fiyatlarını yukarı çekerek değerlerin artmasına neden olur. Düşük seviyede hizmet ve/veya yüksek vergiler emlak değerlerinin düşmesine neden olur. Çünkü göç verilmesi söz konusudur. Bu etkiler kapitalizasyon olarak tanımlanır (Bailey, 1999: 64). Ancak bazı iktisatçılar (Edel ve Sclar (1974)) bu sonucu eleştirmiştir (Cullis ve Jones, 1998: 299; Oates, 2006: 26): Onlara göre, eğer Tiebout mekanizması çalışsaydı, kapitalizasyon ve fiili vergi/harcama arasında ilişki olması umulmazdı. Çünkü Tiebout toplulukları tekrarlanabilir ve mali avantaja sahip her bir yerel birim rakipleriyle karşı karşıya kalacaktır ve uzun dönemde mali avantaja sahip birimler olmayacaktır. Böylelikle zaman içinde kapitalizasyonun boyutunun ortadan kalkması gerekir. Diğer yandan yüksek seviyede kamu harcaması yapan bir yerel birimde bu durum yüksek vergi yüklenmesini doğuracağından, kapitalizasyona neden olacak net yarar bulunmayacaktır.

Edel ve Sclar'ı takip eden pek çok teorik araştırmada, kapitalizasyonun boyutunun çevrede ne kadar idari birim olduğuna, idari birimin ne kadar genişleyebilir olduğuna, sınırların sabit olup olmadığına ve yerel karar alma süreçlerine bağlı olduğu ileri sürülmüştür (Hassett, Hubbard ve Jensen, 2011: 12).

Fischel (2001), yerel kamu sektöründe, sektöre giriş kolaylığının zor olduğunu, yerel birimlerin sınırlarının nispeten sabit olduğunu ve yerel birimlerin inelastik arz ortaya koyduğunu ileri sürmekte ve böylelikle mali avantajların oldukça uzun bir süre var olabileceğini iddia etmektedir (Hassett, Hubbard, Jensen, 2011: 12). Fischel'in iddiasını takip çalışmalar, yerel birimlerin sahip olduğu mali farklılıkların önemli bir derecede kapitalizasyona sebep olduğunu ortaya koymuştur. Bu noktadan itibaren tartışılan husus, mali farklılıkların tümüyle emlak değerleri üzerinde kendini gösterip göstermediğidir (Oates, 2006: 26).

Diğer Çalışmalar

Gramlich ve Rubinfeld (1982), Tiebout hipotezini test etmişlerdir. Bireylerin kolayca taşınabileceği çok yerel birim varsa, kendisine uygun yeri tercih eder ve bu yerlerde tercih homojenliği vardır. Eğer bireylerin kolayca taşınabileceği az yerel birim varsa, heterojenlik söz konusu olmaktadır.

Dowding, John ve Biggs (1994), Tiebout modelinin kanıtlanması için yapılmış ampirik çalışmaları ve bulguları içeren 200'den fazla makale ve kitabı incelemiştir. Dowding, John ve Biggs vergi ve kamusal mal düzeyinin yerel kararları etkilediği yönünde ve vergi ve kamusal mal düzeyinin emlak değerleri üzerinde bazı etkisinin olduğu yönünde kanıt olduğu sonucuna ulaşmıştır. Diğer bir ifadeyle kapitalizasyonun varlığı, Tiebout hipotezini destekleyen bir bulgudur.

John, Dowding ve Biggs (1994), Londra'daki dört yerel birim üzerinden Tiebout modelinin davranışsal varsayımlarını test etmek için yaptığı ampirik çalışmada, vergilerin ve kamusal malların insanların taşınma kararında önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Yerel sakinlerin seçiminin, Tiebout rasyonalini yansıttığını bulmuşlardır. Düşük vergi seviyesine öncelik veren hane halkları düşük vergili birimlere taşınmaktadır. Daha iyi hizmet almaya öncelik veren hane halkları daha iyi kamusal hizmetin verildiğini bildikleri yerlere taşınmaktadır. Bir yeri terk etmeye karar verirken vergi ve yerel hizmet düzeyleri ikincil öneme sahiptir ancak nereye göçeceğine karar verirken vergi ve yerel hizmet düzeyleri birincil öneme sahiptir. Fox vd. (1989) 'nin 1975-1980 yılları arasında, metropollerde yer değiştirmelere ait mikro verileri kullanarak, mali değişkenlerin metropolün içine, dışına ve kendi içinde yaşanan hareketliliğe olan etkilerini araştırdığı çalışmaya göre, mali farklılıklar metropoller içerisinde yer değiştirilmesine çok etki etmezken, metropollere giriş ve çıkışları daha çok etkilemektedir. Dahası, mali farklılıkların, bir metropolden ayrılma isteğini, bir metropole gelme isteğine göre daha fazla artırdığı ortaya konmuştur. Knapp, White ve Clark (2001) düşük emlak vergisi oranlarının insanları bir yerde tutma konusunda, bir yere çekmek için cazip bir araç olarak kullanılmasına göre daha etkili olduğunu bulmuştur. Diğer bir ifadeyle, emlak vergisi insanları bir yerde yaşamaya, başka bir yere gitmeye göre daha çok motive etmektedir. Bununla birlikte, bu araştırmada, yüksek emlak vergisi ile kaliteli hizmet arasında bir bağlantı olduğu şeklindeki algı nedeniyle, insanların yüksek emlak vergisi uygulayan metropole gitme arzusunda olduğu tespit edilmiştir (Deskins ve Fox, 2010).

Diğer yandan, çoğu araştırma sonucu vergi/kamusal hizmet paketlerinin taşınma sürecinde olan insanlar için daha etkili olduğu yönündedir. Araştırmaların sonucuna göre, vergi/hizmet paketleri insanları taşınmaya uyarıcı etkisi bakımından daha az önemli gibi görünmektedir. Ayrıca genel olarak vergi/hizmet paketleri göç ettirici olmaktan ziyade göç çekirici bir güdülemeye sahiptir. Vergi/hizmet paketinde görünürde ve önemli bir farklılık varsa, hane halklarını göç ettirici karaktere sahip olacaktır (Bailey, 1999: 65).

Fox vd. (1989) yer değiştirenleri yüksek ve düşük gelirli olarak ikiye ayırmış, yüksek gelirli olanların yüksek emlak vergisi uygulayan bölgeleri tercih ettikleri sonucunu elde etmiş ve bunu da yüksek değerli konutları daha düşük değerler üzerinden vergilendirme eğilimine ve yüksek gelirli olanların emlak vergisini diğer vergilere tercih etmelerine bağlamış, ödenen emlak vergisinin, gelir vergisi matrahından indirilmesinin yüksek gelirli olanlar için önemli bir avantaj olduğunu vurgulamıştır.

Diğer yandan mali farklılıkların göç akışına etkisini analiz eden araştırmalara göre, refah ödemelerinin düzeyi göç akışlarını etkiler. Yüksek düzeyde refah ödemesi yapan yerler, potansiyel refah alıcıları için çekim noktasıdır, fakat varlıklı hane halklarının göçü için etkileyici değildir. Refah harcamaları dışındaki kamu harcamaları yapan yerler de göç edecekler için çekim merkezleridir. Yerel vergi sistemleri arasındaki farklılıkların, yerleşme kararlarını etkileyip etkilemediği konusu tartışmalıdır. Bazı grupların (örneğin ev sahibi olmayanların) ve

cemaatlerin yerel vergi farklılıklarına duyarsız olabileceği belirtilmektedir. (Hassett, Hubbard ve Jensen, 2011: 12-13).

Cebula ve Kafoglis (1986) göçün, kişi başına düşen refaha yönelik harcamalar hariç merkezi ve yerel harcamaları ile kişi başına düşen merkezi ve yerel vergi tahsilatı arasındaki orana önemli derecede duyarlı olduğunu ortaya koymuştur.

Türkiye’den Kanıtlar

Karagöz (2014) çalışmasında, 2007–2010 yılları arasında Türkiye sınırları içindeki 81 ile ait kişi başına düşen yerel harcama, kişi başına toplanan yerel vergi miktarı ile birlikte ihracat yapan firma sayısı, yapılan ihracatın parasal büyüklüğü ve rekabetçilik endeksini ele alarak her bir il için bu ele alınan değişkenlerin net göç miktarı üzerindeki etkileri incelemiştir. Yapılan rassal etkiler modeline dayalı panel veri analizinde kişi başına düşen yerel yönetim harcamaları ve kişi başına toplanan yerel vergi geliri arttıkça ilin aldığı göçün arttığı sonucuna ulaşmıştır. Türkiye’de insanlar yaşam kolaylıkları ve kalitesi açısından daha fazla yerel hizmet istemektedirler. Yine Türkiye’de insanlar kişi başına yüksek yerel vergi toplanan metropollere doğru göç etmektedir. Söz konusu kanıtlar, iç göçte mali düşüncelerin etkili olduğunun bir göstergesidir.

Yiğit, Şimşek ve Özkaya (2018) çalışmasında, Tokat ili merkezinde ve kırsalında 400 kişiyle yüz yüze anket düzenlemişler ve anket çalışmasında Tokat ilinden metropollere göçte içme suyu yetersizliği, altyapı yetersizliği ve sosyal olanakların yetersizliğinin sebep olduğunu ortaya koymuşlardır. Özellikle Tokat ili genelinde göç etme fikrine sahip olan ailelerin %48,2’si şehrin sosyal olanaklardan yoksun olması nedeniyle göç fikrine sahip olduğunu beyan etmişlerdir. Belediyecilik hizmetlerinin geride olması göç etme düşüncesinde sosyal olanakların yetersizliği etkilidir şeklindeki boş hipotezi anlamlı kılmaktadır. Bu nedenle yerel kamusal hizmetlerin iç göçü belirlemede etkili olduğu ortaya çıkmaktadır.

Çetin ve Çetin’in (2018) çalışmasında; 2008-2013 yılları verilerini kullanarak TÜİK İstatistiksel Bölge Birimleri Sınıflaması 2. Düzey (26 bölge) bazında yaptıkları panel veri analizinde eğitim hizmetleri (lise dengi mezuniyet oranı) arttıkça bölgenin aldığı göçün arttığı sonucuna ulaşmışlardır. Bu durum iç göçte kamusal hizmetlerin önemli bir paya sahip olduğunu göstermekle beraber merkezi bir veri olsa da bir mali düşünce motifi olduğundan Türkiye’de içgöç hareketlerinde mali düşüncelerin etkili olabileceğinin bir göstergesidir.

İpek ve Öksüz’ün (2018) çalışması bireylerin, daha kaliteli ve tercihlerine uygun kamu hizmeti sunulan kentlere göç edeceği görüşünü savunan Tiebout hipotezini destekler niteliktedir. Türkiye’deki illerin yaşanabilirlik endeksi ile aldığı göç, verdiği göç, net göç hızı, nüfus artış hızı ve nüfus yoğunluğu arasında istatistiki olarak bir ilişki olup olmadığının tespit edilmesine yönelik yaptıkları panel veri analizinde yaşanabilirlik ile alınan göç arasında güçlü bir ilişki olduğu görülmüştür.

SONUÇ

1956 yılında Journal of Political Economy’de yayınlanan “A Pure Theory of Local Expenditure” adlı makaleyle yerel kamusal harcamaların teorik altyapısını ortaya koyan Tiebout Hipotezi, belirli varsayımlar altında bireylerin kamusal mallara ve vergilere yönelik tercihlerini en iyi şekilde yansıtan yerel kamusal mal üretici birimlerine taşınacağını iddia ederek, yerel yönetimler ekonomisi açısından bir dönüm noktası olarak nitelendirilebilecek hipotezdir.

Literatür’de “ayaklarıyla oylama” adıyla nitelendirilen Tiebout hipotezi sayesinde bireyler, yerel kamusal mallara yönelik tercihlerini etkili bir biçimde ortaya koyabilirler. Tiebout teorisi, böylelikle Neoklasik maliye literatüründe var olan kamusal malların talebinin belirsizliği sorununu bertaraf etmektedir. Tiebout mekanizması sonucu yerel üretimle Pareto-etkin kaynak tahsisi ve çıktısı oluşur.

Tiebout hipotezine göre, çok sayıda birbiriyle yarışan yerel birimler ve homojen yerel topluluklar ortaya çıkaracaktır. Söz konusu durumu, yerel hizmetlerin etkin bir şekilde üretilmesi için piyasa benzeri zorlamalar ortaya çıkaracaktır. Tiebout hipotezi, kamu ekonomisinde idareler arasında rekabet yaşanmasını beraberinde getirir. Bireylerin yerel birimler arası göçü, siyasi iktidarın aşırı mali istismara yönelmesini engelleyen bir sınırlama oluşturur. Dahası, Tiebout mekanizması yerel birimlerin birbirlerinden farklı vergileme yöntemlerine başvurmalarını ve bireylerin daha fazla zorlanmasını önler.

Oates 1969 yılında yaptığı bir araştırmada Tiebout hipotezini destekleyici bulgular elde etmiştir. 53 kuzey New Jersey belediyesinde yaşayanlar için yaptığı ampirik analizde konutların medyan emlak değerinin belirleyicilerini, konut özellikleri, uzaklık, medyan aile geliri, öğrenci başına düşen kamusal eğitim harcamaları, düşük gelirli ailelerin oranı ve efektif emlak vergisi oranı olarak tespit etmiş ve regresyon analizi yapmıştır. Oates’e (1969) göre, mali şartlar bireylerin bir yerel birimde yaşayıp yaşamama isteğini belirlemede rol sahibidir. Bireyler yüksek kalitede hizmet veren yerel birimlerde yaşamaya, buralarda daha yüksek ödeme yapmaya rağmen isteklidirler. Emlak miktarı sabit iken bireyler bir yerel birime daha fazla kamu hizmeti almak için taşınmaktalar ve bu durum emlak fiyatlarının artmasına neden olmaktadır. Oates (1969), öğrenci başına düşen eğitim harcaması ile emlak fiyatları arasında ise pozitif ilişki tespit etmiştir. Öğrenci başına düşen ek harcama bir yere nüfus akışını etkilemektedir. Oates’i takip eden pek çok çalışma da iç göçte mali düşüncelerin etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Tiebout hipotezi çok dar çerçeveli bir kurgu olup özellikle federal ülkelerde geçerli olabilecek bir olgudur. Ancak Türkiye özelinde yapılan sayılı çalışma, üniter devletlerde bile iç göçte mali düşüncelerin etkili olduğu sonucunda hemfikirdir.

KAYNAKLAR

- Bailey, J. S. (1999). *Local Government Economics*, London: Macmillan Press Ltd.
- Boadway, R.W. (1979). *Public Sector Economics*, Cambridge, Mass.: Winthrop Publishers.
- Brennan, G. ve Buchanan, J.M. (1980). *The Power to Tax: Analytical Foundations of a Fiscal Constituon*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Blankart, C.B. ve Borck, R. (2004). *Local Public Finance, Handbook of Public Finance*, Massachusetts: Kluwer Academic Publishers.
- Cebula, R. J. ve Kafoglis M.Z. (1986). A Note on the Tiebout-Tullock Hypothesis: The Period 1975-1980, *Public Choice*, 48(1), s. 65-9.
- Cullis, J. ve Jones, P. (1998). *Public Finance and Public Choice*, Oxford: Oxford University Press.
- Çetin, İ. ve Çetin, S. (2018). Türkiye’de İç Göçün Belirleyicilerinin Analizi, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, Cilt/Volume: 16 Sayı/Issue: 1, s. 98-115.

- Deskins, J. ve Fox, W. (2010). Measuring Behavioral Responses to the Property Tax Challenging the Conventional Wisdom on the Property Tax, Edited by Bahl R. Martinez-Vazquez J. Youngman J., Lincoln Institute of Land Policy, Book, p.47-66.
- Dowding, K., John P. ve Biggs S. (1994).“Tiebout: A Survey of the Empirical Literature”, *Urban Studies*-31: 767-97.
- Edel, M. ve Sclar, E. (1974). Taxes, Spending and Property Values: Supply Adjustment in a Tiebout-Oates Model, *Journal of Political Economy* 2: 319-28.
- Fox W. F., Herzog H. W ve Schbottman A.M. (1989). Metropolitan Fiscal Structure and Migration, *Journal of Regional Science*, 29, 523-536.
- Fischel, W. A. (2001). The Homevoter Hypothesis: How Home Values Influence Local Government Taxation, School Finance, and Land-Use Policy. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Gramlich E.M. ve Rubinfeld D.L. (1982). Micro Estimates of Public Spending Demand Functions and Tests of the Tiebout and Median-Voter hypotheses. *Journal of Political Economy*, 90, s. 536–560
- Hassett K.A., Hubbard R.G. ve Jensen M.H. (2011). Rethinking Competitiveness, American Enterprise Institute for Public Policy Research (AEI).
- John P., Dowding K. ve Biggs S., (1994). Residential Mobility in London: A Micro-level Test of the Tiebout Model. Brunel University: Report to Economic and Social Research Council.
- İpek S. ve Öksüz M. (2018). Türkiye’de Yaşanabilirlik Endeksi ve Göç İlişkisi: Tiebout Hipotezi Açısından Bir Değerlendirme, 9. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Göç ve Toplum, Kasım-2018, Bildiri Özetleri Kitabı.
- Karagöz, B. (2014). Mali Yerelleşme ve Yatay Eşitsizlik Sorunu: Türkiye Örneği, Yayınlanmamış Doktora Üniversitesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Knapp, T. A., White, N.E. ve Clark, D.E. (2001). A Nested Logit Approach to Household Mobility, *Journal of Regional Science*, 41, 1 –22.
- Ladd, H.F. (2005). Fiscal Equalization, The Encyclopedia of Taxation And Tax Policy (ed. Cordes J.J., Ebel R.D., Gravelle J.G.), Washington: The Urban Institute Press.
- Oates, W.E. (1969). The Effects of Property Taxes and Local Public Spending on Property Values: An Empirical Study Tax Capitalization and the Tiebout Hypothesis, *Journal of Political Economy*, 77 (6), 957-971.
- Oates, W.E. (1999). An Essay on Fiscal Federalism, *Journal of Economic Literature*, Vol. 37, No. 3, September, 1120-1149.
- Oates, W.E. (2006). The Many Faces of Tiebout Model, The Tiebout Model at Fifty, (ed. Fischel W.A.), Cambridge MA: Lincoln Institute of Land Policy, s. 21-45.
- Savaş, V.F. (1997). Anayasal İktisat, Genişletilmiş 3. Baskı, İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- Tiebout, C.M. (1956). A Pure Theory of Local Expenditures, *Journal of Political Economy*, LXIV (5), October, 416-424.